

REGIONALNA ZASTAPENOST I PERSPEKTIVI VO PROIZVODSTVOTO NA VIRXINISKITE TUTUNI VO R.MAKEDONIJA

¹S. Stojanoska, ²L. Stojanoski

¹Institut za tutun-Prilep

²Ekonomski fakultet-Prilep

VOVED

Se misle deka R.Makedonija so nejzinite povolni povevano klimatski uslovi predstavuva monopol samo za proizvodstvo na sitnolisi aromati nitipovitunutun. So pojavata na blend cigarata i nejzino nezaprlivo i rewese baraat monosti za se pomasovno proizvodstvo i na virxiniski te tutuni. Vakvata sostojba pri donese da nastanati gol emi i zmeni vo pogled na tipskata struktura vo R.Makedonija. Vsustnost, vo 70-tite godini, voveduvaweto na krupnolisi te virxiniski tutuni stana realnost i nivnoto proizvodstvo denes stanuvase poaktuelno. Ova proizvodstvo ja kompletira

surovinskata baza na fabri kacijata za cigari odsekakovtipi na tojnainanata zemjastana ramnopraven konkurent za ovie tipovitunutun. R.Makedonija, potononejzinite regioni, a vovni vsoodvetnitereoni, raspolagaat so realnamonosti uslovi za brzisi nhroniziran razvi tok na proizvodstvo na ovie tipovitunutun. Napomenuvame deka, zgolemenoto proizvodstvo na ovie tutuni e votesnavrska so pri menata na sovremena agrotehnikai pravilnotoreoni rawe, to znaideka na virxinijata use potrebni takvipri rodni uslovi koi vopotpolnost}e go zadovolatnejzinitotbiolo{ki potencijal.

CEL, PREDMET I METOD NA ISTRA@UVAWETO

I maj}i ja vopredvidproblematikata {toja predstavuva sodr`inata na ovoj trud, }e nastojuvame dademe jasnapretstava za proizvodstvoto i proizvodnata struktura na oddelnitipovitunutun vo R.Makedonija voposledni ovperi od, posebno naglasuvaj}igi virxiniski te tutuni. Istotaka, voprilog na istra`uvaweto }e gi prezenti rame reonite kade uslovi te za proizvodstvo na virxi-

niski te tutuni ovozmouvaat razvi tok na zadovolitelno nivo. Vakvata sostojba }epri donese da se podigne `ivotni otstandard na sami ot proizvoditel, a so toa bi se zajaknal a izvoznata sposobnost na nana`ata dr`ava. Vo istra`uvawata beakoristeni matemati~ko-statistiki ot, analitiki ot i komparativni ot metod, akoko izvori na podatoci: sekundarni i interni i sekundarni eksterni i izvori na podatoci.

STRUKTURA NA PROI ZVODSTVOTO NA ODELNI TI POVI TUTUN VO R. MAKEDONI JA

R.Makedoni ja e zemja kade proi zvodstvoto na tutun e so dol ga tradi ci ja. Taa raspol aga so gol emo { areni lo na sorti tutun so svoi dobri, no i so lo{ i strani. Dobra strana e { to dava pogol ema mo`nost i prostor za poraci onal no kori stewe na razli ~ni te po~veno-kl i mat-ski usl ovi vo na{ ata zemja. Od druga strana, pak, se javuva nedostatok na soodvetni kol i ~ni na odredeni sorti tutun koi se sosema mal i i ne davaat dol goro~na si gurnost za ni vnata zastapenost vo izrobotkata na odredeni marki ci gari. Posbno e

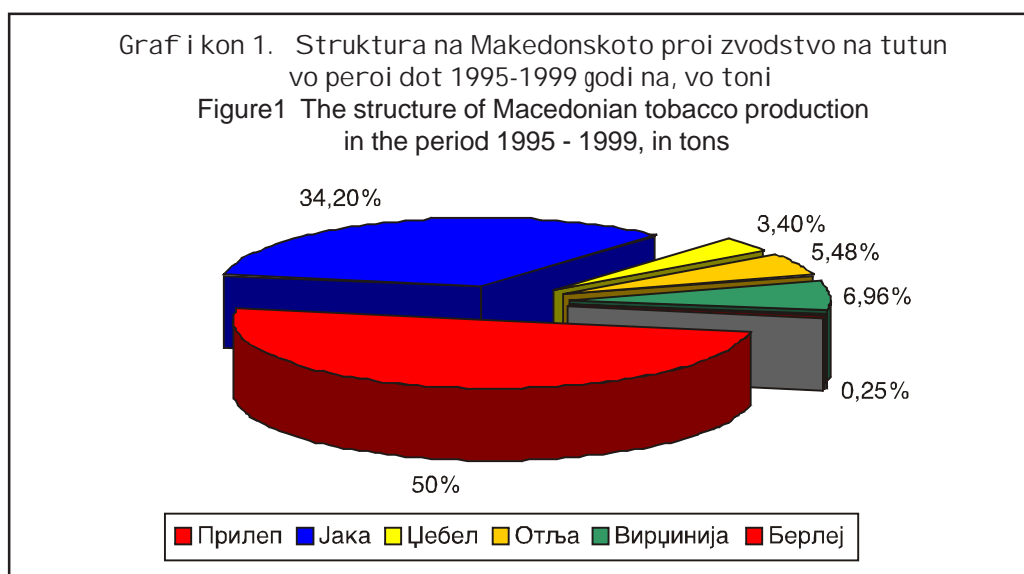
i nterեսno da se i stakne deka so mal i kol i ~ni na tutun od odredeni sorti ne mo` e me da se vkl u~i me so uspeh vo me|unarodni ot pazar. Za taa cel, sl edeweto na di nami kata na strukturata na proi zvodstvoto na oddel ni sorti tutun vo na{ ata dr`ava dava mo`nost za pocel osno sogl eduvawe na izmeni te koi nastanal e vo sortnata struktura na svetsko ni vo. U~estvoto na oddel ni sorti tutun vo vkupnoto makedonsko proi zvodstvo e pretstavено na Tabel a 1 i Graf i kon 1.

Tabel a 1. Struktura na Makedonskoto proi zvodstvo na tutun vo peri odot 1995-1999 godi na, vo toni

Table 1 The structure of Macedonian tobacco production in the period 1995 - 1999, in tons

Години Years	ТИПОВИ ТУТУН- Types of tobacco						Вкупно произ.во Р.Македонија Total production
	Прилеп Prilep	Јака Yaka	Џебел Dzebel	Отља Otlia	Вирџин. Virginia	Берлеј Burley	
1995	6952	5527	904	1163	1054	83	15683
1996	6965	5075	621	987	1270	40	14958
1997	11944	9692	1051	968	1942	89	25686
1998	11046	7712	393	1160	1725	16	22052
1999	17161	9122	733	1675	1579	40	30310
Просек	10814	7426	740	1191	1514	54	21738
%	50,0	34,2	3,4	5,48	6,96	0,25	100,00

I zvor: SI Z Makedonski tutuni - Sources - Macedonian tobaccos
A.D. "Jugotutun"-Skopje - S.C. Yugotutun - Skopje

Najprvo, prioritet im se davana sitnolitsni te aromati~ni tipovi tutun koj zazemaat najgolem procent (88%), potoa doajapoluorientalski ot tip Otqaso 5,48%, a za nas najinteresna e zastapenosta na virxiniski te tutuni ~i procent i znesuva samo 6,96%. Ova proizvodstvo ni

oddal eku ne gi zadovoluva potrebi te na f abrikacijata za cigari od sekakov tipizatoa vodi dni te na{ i nastojuvawa }e pravime napori za pro{ i ruvawe na proizvodstvoto na virxiniski te tutuni na zadovolitelno ni vo.

Proizvodstvo na virxiniski tutuni vo R.Makedonija za periodot 1995-1999 godina

Vo po~etokot na sedumdesetti te godini, so vidli vo zadocnuvawe of icijalno po~na proizvodstvoto na virxiniski te tutuni vo R.Makedonija.

Nedostigot na sopstveni kol i ~ini od ovoj tip tutun najsilno se ~uvstvuva vofabriki za cigari (Prilep, Skopje i Kumanovo), ~i e proizvodstvo e nasoenokonblend cigarata. Za taacel, vo odrede-

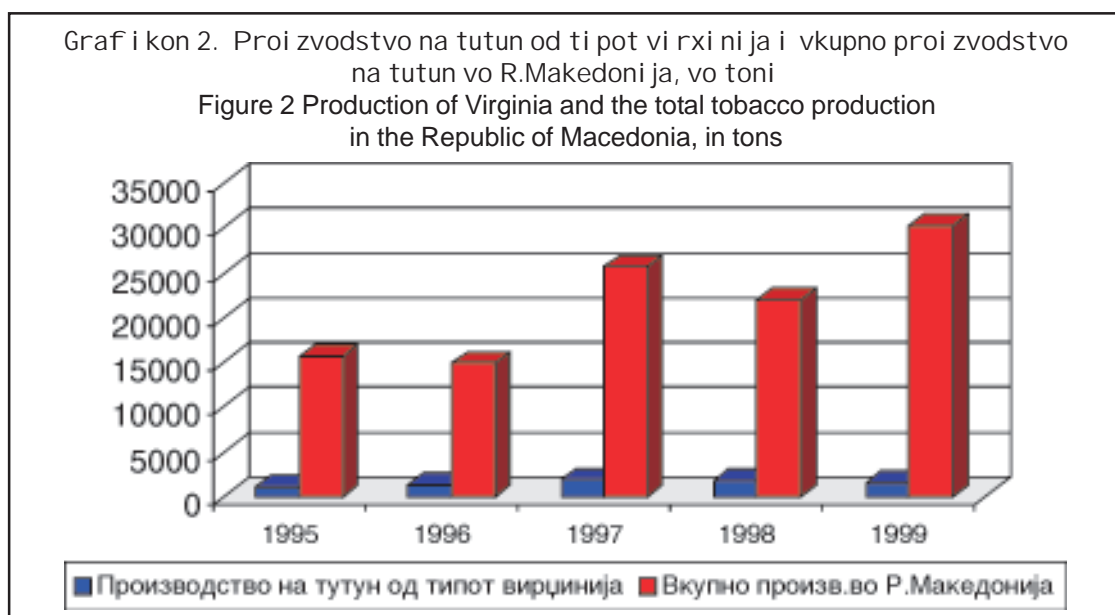
ni reoni kako { to se Tetovo, Ohrid, Reseni Prilepbea i zgradeni i prvi te su{nicisu{ewe na ovoj tip tutun.

Koga stanuva zbor za proizvodstvoto na tipovi rxi nija vo R.Makedonija, ovde }egi prika`eme rezultate postignati vo ovoj petgodi { enperiod (1995-1999 g.), prezentirani vo Tabela 2 i Grafikon 2.

Tabela 2. Proizvodstvo na tutun od tipovi rxi nija i vkupno proizvodstvo na tutun vo R.Makedonija, vo toni

Table 2 Production of Virginia and the total tobacco production in the Republic of Macedonia, in tons

Показател Index	Г о д и н и - Y e a r						
	1995	1996	1997	1998	1999	Вкупно Total	Просек Average
Производство на тутун од типот вирџинија Production of Virginia tobacco	1054	1270	1942	1725	1579	7570	1514
Вкупно произв. во Р.Македонија Total tobacco production in Macedonia	15683	14958	25686	22052	30310	108689	21738
Учество на вирџинија во вкуп. произв. на Р.Македонија The share of Virginia in the total production	6,7	8,5	7,6	7,8	6,2	36,8	7,4

Spored dobi eni te rezultati, najgol emo proizvodstvo na vixni ski te tutuni vo R.Makedonija e postignato vo 1997 godina-1942 toni, a najmal o vo 1995, t.e. 1054 toni, ili prose~noto proizvodstvo na tipot vixnija vo R.Makedonija za dadeni ot vremenski period vo apsolutni gol emi ni iznesuva 1500 toni.

Ako ova proizvodstvo go izrazi me vo relativni pokazateli, }e utvrdime deka negovoto u~estvo ne e pogol emo od 8,5% (1996 god). Pri ka` anoto proizvodstvo na vixni ski te tutuni ne ja zadovoluva doma{ nata potro{ uva~ka, koja pove-

}e od 2/3 se nadopol nuva od uvoz. Ovoj pokazatel ubedli vo potvrduva deka e neophodno zgol emuvawe na doma{ noto proizvodstvo, t.e organi zi rawe na farmersko proizvodstvo. Od ova pri ~i na denes }e nastojvame da gi zgol emi me povr{ i ni te se razbi ra vo reoni kade postojat pogodni uslovi za nivno odgl eduvawe. So izgradbata na novi i rekonstrukcija na stari te kapaciteti za su{ ewe na ovoj tip tutun }e se sozdade osnova za nepre~eno i brzo { i rawe na proizvodstvoto na vixni ski te tutuni vo R.Makedonija.

Vi xni njata vo oddelni regi oni (reoni) na R.Makedonija

R.Makedonija so svoi te reljef ni, kl imatski, pedolo{ ki i hidrolo{ ki karakteristiki nudi dosta povol ni uslovi za razvoj na proizvodstvoto na vixni ski te tipovi tutun.

Uslovi te za proizvodstvo na ovi e tutuni vo R.Makedonija se dosta ograni ~eni, pa kako rezultat na toa }e bi dat zastapeni oni e tipovi tutun koi najmnogu odgovaraat na podnebjeto, od kade }e se dobi e vixni ski tutun so relativno vi sok pri nosi kval itet. Zna~i, vo eden ist reon mo` at da se najdat pove }e tipovi i pottipovi po~vi, { to od svoja strana ovozmo` uva raznovidno tutunoproizvodstvo.

Taka, vo soglasnost so re{ eni eto za opredel uvawe na proizvodstveni te regi oni i reoni na tipovite na surov tutun vo list, doneseno od Ministarsvoto za zemjodel stvo { umarstvo i vodostopan-

stvo vo 1997 godina, izvr{ ena e raspredel ba na soodvetni regi oni i reoni za proizvodstvo na soodvetni tipovi tutuni i toa:

1. Severoisto~en proizvodnen regi on so reonite: Skopje, Kumanovo, Kri va Palanka i Kratovo.

2. Zapaden proizvodnen regi on so reonite: Tetovo, Gostivar, Ohrid, Struga, Ki ~evo, Debar i Resen. Posebna prednost ima Tetovski ot reon, ~i e proizvodstvo otstupuva od ostanati te reoni.

3. Jugozapaden proizvodnen regi on, kade posebna prednost mu se dava na Pelagonijski ot reon so op{ tinite: Prilep, Bitola, M.Brod, Kru{ evo i D.Hisar.

4. Centralnoisto~en proizvodnen regi on so reonite: Tikve{ ko-vel e{ ki, Ov~epolski, Ko~ansko-vini ~ki i Del ~evsko-peh~evski reon.

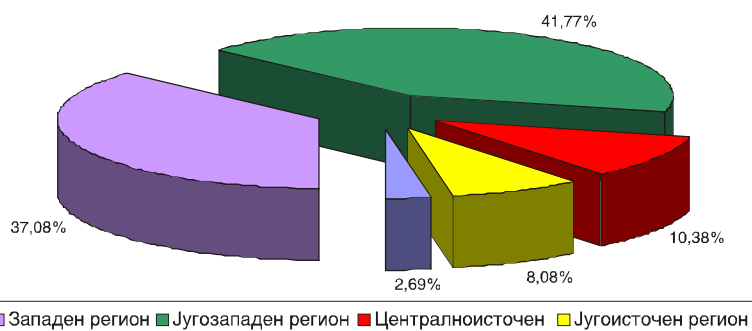
5. Југоисто-ен произведен регион
so reonite: Gevgelisko-valandovski i Strumiceko-radovicki. Vo posledni vegodini odobreni e za proizvodstvo na virixinski tutuni dobi i Valandovskiot reon.

Prezentirani te regioni i reoni za proizvodstvo na virixinski tutuni vo R.Makedonija za relativno kus vremenski period dadaso dostaviski pri nosipodini ca povr{ina (Tabela 3 i Grafikon 3).

Tabela 3. Ostvareno prosečno proizvodstvo na tutun od tivoti potvirixinija po oddelni regioni i reoni vo R.Makedonija vo periodot 1997-1999 godina, vo toni
 Table 3 Average production of virginia in the regions of R. Macedonia in the period 1997 - 1999, in tons

Производни региони (реони)-Општини Producing zones (regions)		Остварено производство Yield	% по региони % by zone	% по реони % by regions
1	Североисточен регион North-east zone -Куманово-Kumanovo	54 54	2,69	- 2,69
2.	Западен регион West zone -Тетово - Tetovo -Охрид - Ohrid -Ресен - Resen	743 296 241 206	37,08	- 14,82 12,03 10,28
3.	Југозападен регион South-West zone -Битола - Bitola -Д.Хисар - D.Hisar -Прилеп (Тут.ком) Prilep (Tob. Factory) -М.Брод - M. Brod Кривогаштани - Krivogastani	837 236 5 413 177 6	41,77	- 11,78 0,25 20,61 8,83 0,30
4.	Централно-источен регион Central - East -Кочани - Kocani	208 208	10,38	- 10,38
5.	Југоисточен регион South-East -Струмица-Strumiza	162 162	8,08	- 8,08
Вкупно-Total		2004	100%	100%

Grafikon 3. Ostvareno prosečno proizvodstvo na tutun od tivoti potvirixinija po oddelni regioni i reoni vo R.Makedonija vo periodot 1997-1999 godina, vo toni
 Figure 3 Average production of virginia in the regions of R. Macedonia in the period 1997 - 1999, in tons

Najgol emo prose~no proizvodstvo na vixni xki te ti povi tutun za ovoj tri-godi { en peri od e postignato vo jugozapadni ot regi on-837 toni , potoa vo zapadni ot regi on so 743 toni i centralnoi sto~ni ot regi on so 208 toni , a vo jugoi sto~ni ot i severoi sto~ni ot regi on proizvodstvoto e namal eno na 162 toni vo prvi ot i 54 toni vo vtori ot regi on. Od vkupnoto prose~no proizvodstvo na vixni xki te tutuni koe i znesuva 2004 toni vo dadeni te reoni , skoro 80% im pripa|a na jugozapadni ot i zapadni ot regi on. Od posebna va`nost vo ovie regi oni se reoni te

Pri lep (Tutunski Kombi nat) koj u-estvuva so 20,61% , Tetovo so 14,82% , Ohrid so 12,03% i so pribli`no ednakov procent doaat reoni te Bitola, Reseni i Ko~ani (11,78% , 10,28% i 10,38%).

Opa|aweto na proizvodstvoto na vixni xki te tutuni vo dadeni ov vremenski peri od e vo korelacija so opa|aweto na vkupnoto proizvodstvo na tutun vo R.Makedonija. Vakvata sostojba mo`at da ja potvrdat odredeni organizaci i (trgovski dru{tva)koj se zanimavaat so proizvodstvo na vixni xki tutuni Tabela 4, Grafikon 4.

Tabela 4. Prevezmeni koli~ini od tipovi xki te vo oddelni organizaci i na R.Makedonija vo peri odot 1997-1999 godina, vo toni

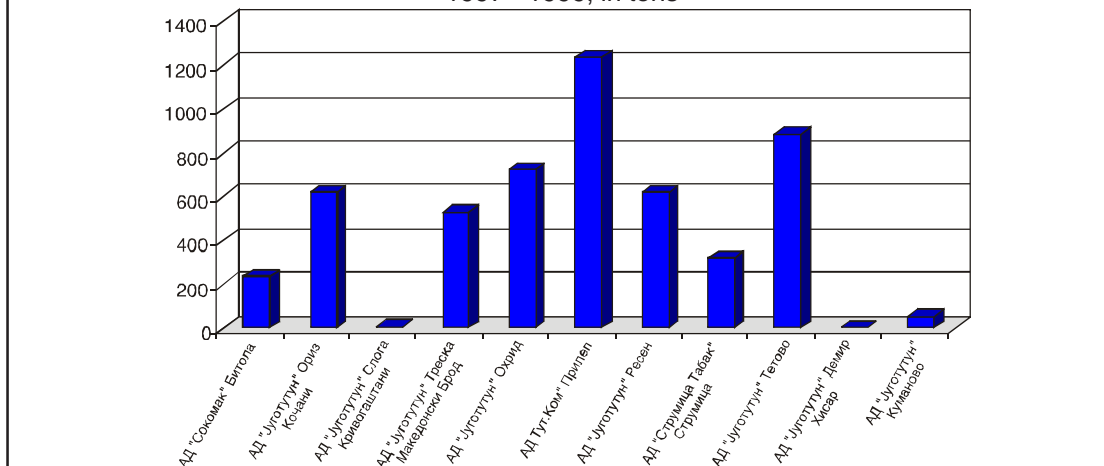
Table 4 The quantities of Virginia tobacco in some companies in R. Macedonia, 1997 - 1999, in tons

Претпријатија Company	Г о д и н и - Year			
	1997	1998	1999	Вкупно Total
"Sokomak" - Bitola	236	-	-	236
"Jugotutun" Oriz - Kočani	221	205	197	623
"Jugotutun" Sloga-Krivogaštani	6	-	-	6
"Jugotutun" Treska-Makedonski Brod	190	200	140	530
"Jugotutun"-Ohrid	220	360	142	722
Tut.Kom" - Prilep	490	350	400	1240
Jugotutun" - Resen	158	250	210	618
"Strumica Tabak" - Strumica	70	-	254	324
"Jugotutun" - Tetovo	351	360	177	888
"Jugotutun" - Demir Hisar	-	-	5	5
"Jugotutun" - Kumanovo	-	-	53	53
ВКУПНО-Total	1942	1725	1578	5245

I zvor: Analizi na raboteweto -"Jugotutun"-Skopje
Source: Analysis of the work of Jugotutun - Skopje

Grafikon 4. Prevezmeni koli~ini od tipovi xki te vo oddelni organizaci i na R.Makedonija vo peri odot 1997-1999 godina, vo toni

Figure 4 The quantities of Virginia tobacco in some companies in R. Macedonia, 1997 - 1999, in tons

Vkupnoto proizvodstvo na vi rxi - ni ski tutuni vo oddelni organi zaci i (trgovski dru{ tva) na R. Makedonija koi proizveduvaat vi rxi ni ski tutuni za peri odot 1997-1999 godi na i znesuva 5245 toni , i li prose~noto godi { no proizvodstvo i znesuva 1748 toni . Najgol emo proizvodstvo e postignato vo 1997 godi na-1942 toni , vo 1998-1725 toni i najmal o vo 1999 godi na - 1578 toni .

Proizvodstvoto na ti pot vi rxi - ni ja vo ovi e organi zaci i e organi zi rano

vo akcioni rski dru{ tva, me{ ovi ti i ndi - vi dual en sektor.

Del od organi zaci i te kade najmno- gu se proizveduvaat vi rxi ni ski tutuni raspol agaat so soodvetni zavodi za su{ ewe po pri nci pot Flue - Cured (su{ ewe so topol vozduh), su{ ewe vo zbi ena i razre- dena sostojba .

Dol goro~ni te prognozi i f uturi s- ti ~ki ot pogl ed vo i dni na }e poka` at deka proizvodstvoto na ovoj ti p tutuni vo 21 vek }e i ma raste~ka razvojna tendenci ja.

ZAKLU^OCI

Tri eset godi { noto i skustvo vo odgl eduvaweto na vi rxi ni ski te ti povi tutun potvrdi deka na teri torijata na R. Makedonija postojat povol ni uslovi i mo`nosti za razvoj i pro{ i ruvawe na proizvodstvoto na vi rxi ni ski te tutuni .

Vrz osnova na prezenti ranata problematika, vo ovoj trud }e navedeme nekoi od najbitni te zaklu~ni sogl edu- wawa:

1. R. Makedonija pretstavuva tradi - ci onal en proiz vodi tel na poznati i pri z- nati aromati ~ni ti povi tutun. Me|utoa, se nadevame deka denes i vo dal e~na per- spekti va sé pove}e i pove}e }e prodi raat vi rxi ni ski te tutuni so tendenci ja ni v- noto proizvodstvo pove}ekratno da se zgol emi .

2. Vo proizvodnata struktura na ni vo na R. Makedonija pri ori tet i maat si tni l i sni te aromati ~ni ti povi tutun, no denes ni e pravi me naponi za pro{ i ru- wawe na vi rxi ni ski te tutuni vo na{ ata Republ i ka.

3. Vo vkupnoto proizvodstvo na tu- tun vo R. Makedonija u~estvoto na vi rxi - ni ski te tutuni ne e pogol emo od 6-8%. Ova proizvodstvo ni oddal eku ne ja zadovol uva doma{ nata potro{ uva~ka, pa zatoa 2/3 od nea se zadovol uva od uvoz.

4. Zgol emeno proizvodstvo na vi r- xi ni ski tutuni vo R. Makedonija }e i mame samo toga{ koga }e postoji soodvetna orga- ni zaci ja, se razbi ra vo regi oni te i reo- ni te so povol ni uslovi kako { to se: po~va,

kl i ma, si stemi za navodnuvawe i kapaci - teti za su{ ewe.

5. Vo na{ ata dr`ava postojat pet regi oni za proizvodstvo na vi rxi ni ski tutuni . Najgol emo prose~no proizvodstvo za peri odot 1997-1999 godi na e ostvareno vo jugozapadni ot i zapadni ot regi on (skoro 80%)

6. Na{ eto vreme e vreme na organi - zaci ja. Ni eden zna~i tel en potf at ne mo` e da se ostvari ako ne e soodvetno orga- ni zi ran. Proizvodstvoto na ovoj ti p tutun mo` e da se zgol emi dokol ku se prezemat soodvetni organi zaci oni i ekonomski merki , vo sproti vno pri rodni te i ~ove- kovi te potencijali }e ostanat nei sko- ri steni .

7. Dobi enoto proizvodstvo, kval i - tetot i kvanti tet na surovi nata od ovoj ti p tutun potvrdi ja deka za kratok vre- menski peri od vo potpol nost }e se zado- vol at potrebi te na na{ ata i ndustri ja za cigari i samo na toj na~i n na{ ata zemja }e stane ramnopraven konkurent na svet- ski ot pazar.

8. Na krajot u{ te edna{ }e potenci rame deka pokraj proizvodni te uslovi , perspekti vi te za zgol emuvawe na proizvodstvoto mo` eme da gi barame vo raste~kata potro{ uva~ka na ovoj ti p tutun.

9. Da se nadevame deka vo i dni na so porastot na proizvodstvoto na ovoj ti p tutun paral el no }e raste ū potro{ uva~kata.

LI TERATURA

1. Analizi na raboteweto, 1997-1999 godi na SI Z Makedonski tutuni, A.D."Jugotutun"-Skopje.
2. Georgievski K., 1971. Proizvodstvo i obrabotka na krupnolisni tutuni Vixinija, Berlej, Stolica 17. Skopje.
3. Jankulaska Q., Risteski I., Naumoska M., 1991. Rezultati od proizvodstvoto na tipot vixinija vo ZIK "Pelagonija" R.E. Dame Gruev-Bitola. Tutun, 5-6. Prilep.
4. Kozumplik V., 1984. Mogucnost daljnog unapredjenja proizvodne duhana u SR. Hrvatskoj savremenom agrotehnikom. Tutun, 5-6, Prilep.
5. Miceski T., Stojanoska S., Risteski I., 1997. Nekoi aspekti za razvoj na farmersko proizvodstvo na tutunot od tipot vixinija. 18 ti Simpozium za tutun-Ohrid.
6. Naumoski K., 1977. Sovremeno proizvodstvo na tutun. Skopje.
7. Risteski I., 1997. Mognosti za iskoristuvawe na prirodni te i drugi potencijali vo R. Makedonija za zголemuvawe na proizvodstvoto na krupnolisni te tutuni. 19-ti Simpozium za tutun. 1999 god.
8. Stojanoska S., 2000. Dinamika na proizvodstvoto i proizvodnata organizacija na tutunot od tipot vixinija vo R.Makedonija. CONGRESS CORESTA 2000-Lisbon-Portugal.
9. Stojanoska S., Poposki Q. 1991. Nekoi aspekti na primarnoto proizvodstvo na tutun vo Makedonija. Tutun, 5-6, Institut za tutun. Prilep.
10. Stojanoska S., 1999. Faktori koji to go determiniraaat proizvodstvoto i proizvodnata organizacija na tutunot od tipot vixinija vo R. Makedonija. Doktorska disertacija.
11. Stojanoska S., 1999. Vixinija na naitenivi. Napis vo Ekspres. ^etvrtok, 16-ti septemvri.
12. Stojanoska S., 2000. Proizvodstvo na vixinija vo R.Makedonija. Sove-tuvawe odr`ano vo Pe{ na na 14 07.2000 god.
13. Filiposki K., Stojanoska S., 2000. Rasprostranetost i dinamika na proizvodstvoto na tutunot vo svetot i vo R. Makedonija. Tutun, 4-6, Prilep.

REGIONAL DISTRIBUTION AND PERSPECTIVES OF THE VIRGINIA TOBACCO PRODUCTION IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

S. Stojanoska¹, L. Stojanoski²

¹Tobacco Institute-Prilep, ²Faculty of Economy

SUMMARY

Simultaneously with production of aromatic types, it is necessary for Macedonian tobacco production to introduce some more productive Virginia varieties, mainly in regions and areas which have suitable conditions for their growing.

The regions in our country with favourable soil and climate conditions are the basis for rapid and synchronized development of this production at a satisfactory level.

The appearance of blend cigarette and its rapid distribution completes the raw basis of all types of cigarette manufacture, allowing our country to become an equal competitor in production of these cigarettes.

The usability value of the Virginia tobaccos in future will make a considerable change of the existing tobacco assortment both in the world and in our country. This will create possibilities for our Republic to follow the perspectives of tobacco in the world market, which are significantly higher from the existing ones.

Author's address:

S. Stojanoska

Tobacco Institute-Prilep

Republic of Macedonia